Ένα μουσείο – πολλές ιστορίες: η επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων

Ελένη Κοτζαμποπούλου
Δρ Αρχαιολογίας, Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Ηπειρωτικών Σπουδών
(επικεφαλής επίβλεψης επανέκθεσης Α.Μ.Ι.)
Ελένη Βασιλείου
Αρχαιολόγος (Μ.Α.), ΙΒ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων
(επικεφαλής ομάδων εργασίας επανέκθεσης Α.Μ.Ι.)

Η επανέκθεση των συλλογών ενός μουσείου ενέχει ορισμένες ιδιοτυπίες, οι οποίες ίσως από μια σκοπιά καθιστούν το εγχείρημα δυσκολότερο σε σχέση με την εξαρχής οργάνωση μιας μόνιμης έκθεσης. Και τούτο για δύο, κυρίως, λόγους: πρώτα, γιατί μία επανέκθεση έχει εξ ορισμού σημείο αναφοράς, σύγκρισης, ακόμη και φόρτισης όσες προηγήθηκαν· κι ύστερα, γιατί εφαρμόζεται σε ένα δεδομένο κτίριο-κέλυφος, υπό την έννοια ότι ο χώρος και το ύψος του έχουν προεπιλεγεί για τη λειτουργία αυτή. Και οι δύο αυτές παράμετροι υπήρξαν καθοριστικές για το σχεδιασμό και την τελική διαμόρφωση της επανέκθεσης των μόνιμων συλλογών του Αρχαιολογικού Μουσείου των Ιωαννίνων (Α.Μ.Ι.). Αγαθή ήταν η τύχη για το μουσείο και την πόλη που το φιλοξενεί, όταν στη δεκαετία του 1960 ο σχεδιασμός του ειδικά για το σκοπό αυτό ανατέθηκε στον Άρη Κωνσταντινίδη· το οικοδόμημα, μάλιστα, συμπυκνώνει τον μοναδικό νεωτερικό αρχιτεκτονικό δρόμο και την ειλικρίνεια του δημιουργού του.

Το έργο

Αναμφίβολα, η «προϊστορία» της ίδρυσης ενός κεντρικού μουσείου για τις αρχαιότητες της Ηπείρου συνδέεται με την επικύρωση της εθνικής αφήγησης όταν, πολύ σύντομα μετά την προσάρτηση των Ιωαννίνων, το 1913, στις νέες χώρες του ελληνικού κράτους ξεκίνησε η μέριμνα για την περισυλλογή και τη διάσωση ιστορικών και καλλιτεχνικών αντικειμένων. Με ενδιάμεσο σταθμό τη δημιουργία, στη δεκαετία του 1930, Δημοτικού Μουσείου –όπου μεταξύ άλλων συμπεριλαμβάνονταν και αρχαία κατάλοιπα–, το πρώτο σύγχρονα οργανωμένο αρχαιολογικό μουσείο της Ηπείρου «ευρισκόμενον όπως αρμόζει [...] εις το πνευματικόν κέντρον της βορειοδυτικής Ελλάδος»[1] ανοίγει τις πύλες του για το κοινό την 1η Αυγούστου του 1970. Τότε ακόμη περιελάμβανε τις βυζαντινές συλλογές και εκείνες του νεότερου ελληνισμού, που από το 1992 εκτίθενται πλέον στο Βυζαντινό Μουσείο της πόλης, καθώς και έργα Ελλήνων εικαστικών του 19ου και του 20ού αι., που σήμερα στεγάζονται στη Δημοτική Πινακοθήκη. Τον γενικό συντονισμό εκείνης της μόνιμης έκθεσης και ειδικά την επιμέλεια των προϊστορικών και ελληνορωμαϊκών συλλογών είχε η αείμνηστη Ιουλία Βοκοτοπούλου. Σε ό,τι αφορά τις ενότητες αυτές, κυρίαρχη ήταν η πρόθεση να αντιπροσωπεύονται τόσο οι σημαντικότερες αρχαιολογικές θέσεις της Ηπείρου όσο και τα παντοειδή έργα της βιοτεχνικής και καλλιτεχνικής παραγωγής (π.χ. κεραμική, γλυπτική, μικροτεχνία) που είχε φέρει στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη από οικιστικά σύνολα και νεκροταφεία.

1. Η δυτική είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων.

Η αναγκαιότητα της επανέκθεσης του Α.Μ.Ι. είχε ήδη τεθεί ως αίτημα από τις αρχές του 1990, από την τότε διευθύντριά του δρα Αγγέλικα Ντούζουγλη με σκοπό όχι μόνο να ενσωματωθούν τα ευρήματα της νεότερης έρευνας,[2] αλλά, πρωτίστως, να αξιοποιηθούν οι σύγχρονες μουσειολογικές μέθοδοι και αντι-

λήψεις για την ουσιαστική ανανέωση της έκθεσης. Η μεγάλη χρονική απόσταση που χωρίζει την ιδέα από την εφαρμογή της οφείλεται στη διττή φύση του εγχειρήματος: το έναυσμα για την επανέκθεση προϋπέθετε και τη ριζική ανακαίνιση του οικοδομήματος που παρουσίαζε συσσωρευμένα προβλήματα γήρανσης και έχρηζε προσαρμογών, στο εσωτερικό κυρίως, ώστε να αναβαθμιστούν οι υποδομές του.[3] Για το αποτέλεσμα εργάστηκαν, με διακριτούς ρόλους, τρεις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού: η Διεύθυνση Μελετών Μουσείων (Αθήνα), μέσω της οποίας προέκυψε η νέα αρχιτεκτονική και η ηλεκτρομηχανολογική μελέτη, η Διεύθυνση Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτιρίων (Αθήνα), που είχε στην επίβλεψή της την εφαρμογή τους από τον ανάδοχο κατασκευαστή, και η ΙΒ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (ΙΒ΄ Ε.Π.Κ.Α., Ιωάννινα). Η τελευταία, ως φορέας λειτουργίας και διαχείρισης του Α.Μ.Ι. και υπό τη διευθυντική μπαγκέτα και την ασίγαστη έμπνευση του δρα Κωνσταντίνου Ζάχου, είχε στην ευθύνη της το σύνθετο και πολυσχιδές έργο της επανέκθεσης των συλλογών. Προϊόν συλλογικής και επίπονης εργασίας των αρχαιολόγων της ΙΒ΄ Ε.Π.Κ.Α. και των συνεργατών τους, το έργο αυτό, στο οποίο περιλαμβάνεται και ο εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού για την εν γένει λειτουργία του μουσείου,[4] ολοκληρώθηκε το 2008. Με προϋπολογισμό 3,5 εκατομμύρια ευρώ αποτέλεσε τμήμα της ευρύτερης δράσης της Επέκτασης και του Εκσυγχρονισμού του Α.Μ.Ι., η οποία είχε ενταχθεί από το 2002 στο εθνικό σκέλος (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πολιτισμός») των παρεμβάσεων του Υπουργείου Πολιτισμού που πραγματοποιήθηκαν μέσω του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Το σκεπτικό

Κομβικό σημείο για το σχεδιασμό, τον προγραμματισμό, το συντονισμό και την εφαρμογή των δράσεων του πολυπαραγοντικού έργου της επανέκθεσης υπήρξε η ολιστική προσέγγισή του·[5] όχι μόνον αναφορικά με την ίδια τη μουσειολογική θεματική, τη νέα συλλογιστική για τη σημασία του παρελθόντος και τους τρόπους απόδοσής τους αλλά και με την ανάπτυξη εσωτερικής συνάφειας ή, ακριβέστερα, συνέργειας με το δεδομένο κέλυφος, το κτίριο, και τις ιδιομορφίες του. Με άλλα λόγια, δεν επιλέχθηκε η, ας το πούμε έτσι, πιο σύντομη οδός του εμπλουτισμού της παλαιάς έκθεσης με νέα εκθέματα και θέματα ερήμην του οικοδομήματος· ούτε η «παρατακτική» χρήση ή η «μετάγγιση», εν είδει αυτοσκοπού, των νέων δυνατοτήτων και μέσων (π.χ. οπτικοακουστικών) που διαθέτει πλέον η διεθνής μουσειολογική έρευνα και εμπειρία. Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων *εκθέματα, έκθεση και αρχιτεκτόνημα αντιμετωπίσθηκαν ως ενιαίο και αδιαίρετο σύνολο με στόχο να συνυπάρχουν σε μια ισόρροπη όσο και ανοικτή διαλεκτική σχέση.* Το περιεχόμενο και η μορφή της έκθεσης –η δομή, ο ιστός, το θεματολόγιο, η χωροταξία, η σκηνογραφία, η αισθητική, ο φωτισμός, τα χρώματα, τα υλικά– συναντήθηκαν με το ρυθμό, τη λιτότητα και την καθαρότητα της γεωμετρίας του κτιρίου· σε σημείο που η πρώτη, χωρίς υπερβολή, όχι μόνο δεν ανταγωνίζεται το δεύτερο, αλλά προβάλλει τώρα τις αρετές αυτού του «δοχείου ζωής», όπως ο Α. Κωνσταντινίδης αποκαλούσε τα έργα του.

Διατηρώντας το «γενικό», δηλαδή τον πανηπειρωτικό χαρακτήρα της παλαιάς έκθεσης, η φιλοσοφία της νέας εστιάζεται στην ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων των πολιτισμών που άφησαν το αποτύπωμά τους στο χώρο της Ηπείρου. Αποβλέπει, έτσι, στο να λειτουργήσει ως ο κόμβος *σύν-θεσης* και *δια-σύνδεσης* της μακραίωνης αρχαιολογικής μαρτυρίας, από τα αρχαιότερα τεκμήρια της παρουσίας του ανθρώπου πριν από τουλάχιστον 200.000 χρόνια έως τη δύση της όψιμης αρχαιότητας κατά τους ύστερους ρωμαϊκούς χρόνους (3ος αι. μ.Χ.).

Φιλοδοξία της νέας έκθεσης, σε τελική ανάλυση, είναι να συμβάλει στον επαναπροσανατολισμό του ρόλου του μουσείου· και ακόμα γενικότερα να μετατρέψει σε πεδίο και πρόταγμα αναστοχασμού έναν, ίσως, συντηρητικό θεσμό των εθνικών κρατών που, ως γνωστό, στόχευε μαζί με άλλες θεσμοθετημένες χρήσεις του παρελθόντος στην εθνική κατήχηση. Πιο απλά: η βαθύτερη επιδίωξη είναι να μετουσιωθεί η επίσκεψη στο μουσείο σε *εμπειρία συμμετοχής* στο ποικιλόμορφο παρελθόν που η ίδια η έκθεση επικαιροποιεί, ως όχημα ερμηνείας και όχι ως «αυθεντία».

Οι υλικές μαρτυρίες λειτουργούν, λοιπόν, ως οι αφορμές ώστε στο προσκήνιο να έρθουν τα κοινωνικά υποκείμενα: οι παραγωγοί των πολιτισμικών μορφωμάτων, οι ίδιοι οι άνθρωποι, οι δραστηριότητες, οι ανησυχίες, οι ιδεολογίες και οι θεσμοί τους. Παράμετροι που επέδρασαν διαχρονικά στη φυσιογνωμία των πολιτισμών της Ηπείρου –όπως το ιδιότυπο φυσικό περικείμενο, το κατακερματισμένο από υψικόρυφες οροσειρές ανάγλυφο, καθώς και πολιτισμικές ιδιομορφίες ή ασυνέχειες, όπως η, κατά καιρούς, αντίστιξη της εσωστρεφούς ενδοχώρας με την πιο «ανοικτή» σε εξωγενείς επιρροές παράκτια ζώνη– διατρέχουν τη δομή της έκθεσης. Αυτόχρημα, ο καμβάς της μουσειολογικής ροής είναι σύνθετος και πολυεπίπεδος: η ανιούσα χρονολογική –αλλά όχι απαραίτητα ευθύγραμμη– «αφήγηση» συνυφαίνεται με επιλεκτικές εκθεσιακές θεματικές έτσι ώστε να σημασιοδοτούν το κάθε φορά ιδιάζον ιστορικό γίγνεσθαι. Με άλλα λόγια, *η πλοήγηση στον μουσειακό χώρο και χρόνο κτίζεται γύρω από «μικρές ιστορίες», που αφορούν είτε σύνολα είτε μεμονωμένα αρχαιολογικά ευρήματα.*

Η νέα έκθεση προσκαλεί και ταυτοχρόνως προκαλεί τους επισκέπτες σε μια αμφίδρομη σχέση με τα υλικά πολιτισμικά κατάλοιπα του παρελθόντος –οικεία ή άγνωστα– ώστε οι ίδιοι να ιχνηλατήσουν μια προσωπική αντίληψη για τις ιστορικές/πολιτισμικές διαδρομές. Οι εκθεσιακές ενότητες οργανώνονται συχνά γύρω από *αφαιρετικές «αναπαραστάσεις» της χρήσης ή και του συμβολισμού των υλικών καταλοίπων του καθημερινού και του δημόσιου βίου.* Οι σκηνογραφικές αυτές συνθέσεις υποστηρίζονται από εύληπτα και περιεκτικά πληροφοριακά θεματικά κείμενα – με πνεύμα μιας κάποιας αυτονομίας, ως μία «έκθεση»

2. Γενική άποψη αίθουσας 1: Προϊστορική Ήπειρος.

μέσα στην έκθεση. Στην ίδια αντίληψη κινείται και ο επεξηγηματικός υπομνηματισμός (λεζάντες και κειμενολεζάντες) των εκθεμάτων, ο οποίος απευθύνεται στις ανάγκες ενημέρωσης του ευρύτερου κοινού. Υπαινικτικά και χωρίς να «επισκιάζουν» τα εκθέματα χρησιμοποιούνται διάφορες εκδοχές εποπτικού υλικού, όπως τρισδιάστατες αναπαραστάσεις οικοδομικών συνόλων, ψηφιακοί χάρτες, εθνογραφικής χροιάς φωτογραφίες, καθώς και σύγχρονης τεχνολογίας οπτικοακουστικά μέσα (οθόνες αφής και προβολής βιντεοταινιών). Όλοι μαζί οι τρόποι αυτοί *προτείνουν* «αναγνώσεις» για τα εκθεσιακά σύνολα, *αναμοχλεύουν* συναισθήματα και *επιχειρούν να διεγείρουν* τον ατομικό και συλλογικό αναστοχασμό στο πεδίο της πραγματικότητας και των ιδεατών της πτυχών.

Η έκθεση

Οι συλλογές του μουσείου, που απαρτίζονται από 3.000 περίπου εκθέματα, απλώνονται σε επτά αίθουσες, σε επιλεγμένα σημεία του κεντρικού διαδρόμου[6] και σε τρία αίθρια.

Ως αφετηρία της μουσειολογικής διαδρομής λειτουργεί μία γραφιστικά αποδοσμένη περιδιάβαση στον ιστορικό χρόνο, ένα χρονολόγιο (timeline): σε αυτό αποτυπώνονται τα κύρια γεγονότα που συντελέστηκαν στην Ήπειρο –καθώς και οι σημαντικότερες αρχαιολογικές θέσεις– που αντιπαραβάλλονται με διαδικασίες ή σταθμούς της ιστορίας του ευρύτερου χώρου.

Αίθουσα 1: Προϊστορική Ήπειρος

Ένα δόντι δασόβιου ρινόκερου (αποφάγι της λείας μιας ομάδας ανθρώπων Νεάντερταλ ή κάποιου άλλου μεγάλου σαρκοβόρου) που βρέθηκε σε ένα παρόχθιο σπήλαιο στην κοιλάδα του Λούρου, δίνει το έναυσμα για την πρώτη «μικρή ιστορία» που διερωτάται «Ποιος έφαγε το ρινόκερο;». Κατακερματισμένα οστά θηραμάτων, κατάλοιπα της διατροφής των νομάδων-κυνηγών της παλαιολιθικής εποχής σε συνδυασμό με λίθινα και οστέινα εργαλεία, προϊόντα μακραίωνων τεχνολογικών παραδόσεων και καινοτομιών, διαγράφουν την ιδιοσυστασία των αρχαιότατων αυτών «κοινωνιών των ίσων» που με γνώση και πειραματισμό κατάφερναν να επιβιώνουν στις αντίξοες συνθήκες της εποχής των παγετώνων. Δύο βιντεοταινίες συνεπικουρούν την «ανάγνωση» της πολιτισμικής αυτής περιόδου: «Στα βήματα του χρόνου», μέσα από σταθμούς-ορόσημα στην εξέλιξη της κυνηγετικής πρακτικής, δραματοποιείται με συνοπτικό τρόπο η προσαρμογή των ανθρώπων στο ιδιόμορφο ψηφιδωτό οικοτόπων της Ηπείρου· σκηνές από την έρευνα σε βραχώδες καταφύγιο στο φαράγγι του Βοϊδομάτη (ΒΔ Πίνδος) υπενθυμίζουν το πρωταρχικό εργαλείο των αρχαιολόγων, την ανασκαφή. Στη δεύτερη, ο φακός εστιάζει σε μια άλλη πλευρά της αρχαιολογικής μελέτης και μεθοδολογίας: την πειραματική (σήμερα) αναπαραγωγή των τεχνικών λάξευσης του λίθου από την Κατώτερη Παλαιολιθική, όταν εργαλεία όπως οι χειροπελέκεις προορίζονταν για πολλές ταυτοχρόνως χρήσεις, έως την τεχνολογία κατασκευής εξειδικευμένων εργαλείων –αιχμές για τα βέλη του τόξου, μαχαίρια για τον τεμαχισμό του θηράματος, ξέστρα για την κατεργασία του δέρματος– στην Ανώτερη Παλαιολιθική.

Μία άλλη «μικρή ιστορία» συνθέτουν μερικά μικρά πήλινα θραύσματα ανάμεσα στα χιλιάδες που συλλέχθηκαν από την οικοσκευή μιας καλύβας γεωργοκτηνοτρόφων της νεολιθικής εποχής κοντά στις πηγές του ποταμού Καλαμά. «Δύο αγγεία από πολύ μακριά», με εγχάρακτη διακόσμηση από σπειροειδή μοτίβα η προέλευσή της οποίας εντοπίζεται στα Καρπάθια, αποτελούν αδιάψευστα τεκμήρια για τις μεγάλης κλίμακας μετακινήσεις πληθυσμών ή τη διάδοση ιδεών, προϊόντων και τεχνογνωσίας που συντελούνται στο τέλος της 5ης χιλιετίας π.Χ.

Στην αμέσως επόμενη χιλιετία, όταν η ανατολική Μεσόγειος έχει ήδη διαβεί το κατώφλι μιας νέας εποχής, που στο επίπεδο της τεχνολογίας χαρακτηρίζεται από την ευρεία κατεργασία και τη χρήση των μετάλλων, στην απομακρυσμένη Ήπειρο διατηρούνται εν πολλοίς οι παραδοσιακές κοινωνικοοικονομικές δομές. Τα κατάλοιπα, ωστόσο, ενός εμπορικού σταθμού στην παράκτια ζώνη της Θεσπρωτίας, που παραπέμπει σε ομηρικές αναφορές σε τέτοιου τύπου εγκαταστάσεις, καθώς και η ανεύρεση «θησαυρών» μεταλλικών αντικειμένων στην ενδοχώρα, δείχνουν πως η θέση της *ορεινής ξηράς* (Ήπειρος όπως θα αποκληθεί αργότερα) πάνω στους υδάτινους και

χερσαίους δρόμους επικοινωνίας ευνόησε τις επαφές των κατοίκων της με τον μυκηναϊκό κόσμο.

Αίθουσα 2: Πολιτική και διοικητική οργάνωση των Ηπειρωτών
Η πλούσια συλλογή νομισμάτων μαζί με δείγματα από επιγραφικές μαρτυρίες επιστρατεύονται στη νέα έκθεση του Α.Μ.Ι. για να δημιουργήσουν το πέρασμα-πλαίσιο της Ηπείρου στους ιστορικούς χρόνους. Μέσα από την παρουσίαση και τον υπομνηματισμό τους προβάλλεται η ιδιαίτερη πολιτειακή οργάνωση των γηγενών πληθυσμών και των κατά καιρούς συνασπισμών τους, οι θεσμοί και τα όργανα της διοίκησης και η εξέλιξή τους, καθώς και οι οικονομικές δραστηριότητες και οι εμπορικές επαφές των πόλεων με άλλα αστικά κέντρα του νοτιότερου ελληνικού κόσμου από τον 4ο αι. π.Χ. ως τη ρωμαϊκή εποχή.

Αίθουσα 3: Αιακίδες, οι βασιλείς των Μολοσσών
Εδώ εξιστορούνται, μέσα από νομίσματα και άλλα ευρήματα, η πορεία και τα έργα των Αιακιδών, της βασιλικής δυναστείας του πληθυσμού της ενδοχώρας της Ηπείρου, των Μολοσσών. Τους επισκέπτες υποδέχεται ένα εκμαγείο εικονιστικής κεφαλής του σπουδαίου ηγεμόνα Πύρρου (ή κατ' άλλους του γιου του Αλέξανδρου) από τη γλυπτοθήκη Ny Carlsberg (Κοπεγχά - γη), που συνδυάζεται με ένα τοιχοκολλημένο απόσπασμα από τη βιογραφία του Πύρρου, βασιλιά-αετού, όπως μας παραδίδει ο ιστορικός Πλούταρχος.

Μια θεματική βιντεοταινία συμπυκνώνει την πολυπράγμονα ζωή του Πύρρου, σκληροτράχηλου στρατιωτικού και αδίστακτου κυβερνήτη: από τη φυγάδευση του νηπίου-διαδόχου στη βασιλική αυλή των Ταυλαντίων στην Ιλλυρία, τη διαμονή του στην κοσμοπολίτικη ελληνιστική Αλεξάνδρεια, το όραμα και τις εκστρατείες του εντός και εκτός ελλαδικού χώρου για τη δημιουργία ενός υπερπόντιου κράτους, με πρότυπο τον μέγα στρατηλάτη εξάδελφό του Αλέξανδρο, έως το τέλος του στο Άργος της Πελοποννήσου.

Διάδρομος: Η ιστορία της αρχαιολογικής έρευνας στην Ήπειρο
Απέναντι από την αίθουσα 4 (βλ. παρακάτω) στο διάδρομο, σε έναν μεγάλων διαστάσεων χάρτη της αρχαίας Ηπείρου σημειώνονται οι γνωστοί ως σήμερα οικισμοί, πόλεις και οχυρώσεις. Σε μικρή απόσταση είναι αναρτημένο ένα τμήμα της Χάρτας του Ρήγα Φεραίου, όπου, για την υποστήριξη του μεγαλεπήβολου οράματός του, δίπλα στις αρχαίες πόλεις (και της Ηπείρου) εικονίζονται κυρίως νομισματικά ευρήματα του παρελθόντος. Η επιλογή αυτής της «μικρής ιστορίας» είναι συμβολική: σε συνάρτηση με το συνοδευτικό κείμενο που τιτλοφορείται «Μνημεία και εθνική αφήγηση» αποσκοπεί να πληροφορήσει για τις απαρχές του ενδιαφέροντος και της αναζήτησης των υλικών καταλοίπων της αρχαιότητας, διαδικασία σύμφυτη με τα προτάγματα του Διαφωτισμού, ευρωπαϊκού και ελληνικού, αλλά κυρίως με την πολιτική ιδεολογία του εθνικού κράτους και την οικοδόμηση της εθνικής αφήγησης. Την αναδρομή στους σημαντικότερους σταθμούς του έργου που η αρχαιολογική επιστήμη παρήγαγε στην πορεία –μέσω και της ίδρυσης Εφορείας Αρχαιοτήτων με έδρα τα Ιωάννινα– διαγράφει μία ακόμη βιντεοταινία με πλούσιο αρχειακό εποπτικό υλικό από ανασκαφές και άλλες δραστηριότητες με απόληξη την προετοιμασία της παρούσας επανέκθεσης του μουσείου.

Αίθουσα 4: Ο καθημερινός βίος των Ηπειρωτών
Με τη δύναμη του βλέμματος του Κώστα Μπαλάφα, δύο μεγεθυσμένες ασπρόμαυρες φωτογραφίες λειτουργούν συνειρμικά για τα δείγματα του υλικού πολιτισμού, όπου καταγράφονται όψεις της ζωής στους ατείχιστους μικρούς οικισμούς που ήταν διασπαρμένοι στους ορεινούς όγκους της Πίνδου. Το θέμα του πρώτου «στιγμιότυπου» είναι ένα κοπάδι πρόβατα· το δεύτερο έχει αριστοτεχνικά «αιχμαλωτίσει» την προσήλωση του χαλκουργού που σφυρηλατεί την πρώτη ύλη. Οι δύο δραστηριότητες που υποσημαίνονται, η κτηνοτροφία και η μεταλλοτεχνία, μαζί με τη χαρακτηριστική ντόπια αγγειοπλαστική παραγωγή ήταν για αιώνες οι μεγάλες σταθερές της οικονομίας του ορεινού τοπίου.

Το πολυποίκιλο παραλίμνιο οικοσύστημα του περίκλειστου, αλλά ευμεγέθους για τα γεωφυσικά δεδομένα της Ηπείρου, λεκανοπεδίου των Ιωαννίνων προσέφερε σημαντική αυτάρκεια και ολοχρονίς ασφαλή βιοπορισμό στον ντόπιο πληθυσμό, που κατοικούσε σε μόνιμες εγκαταστάσεις ενώ σε περιόδους αναταραχών αναδιπλωνόταν, από τις αρχές του 3ου αι. π.Χ., σε οχυρά καταφύγια-ακροπόλεις. Οι πολιτισμικές δομές που απορρέουν από τη συνθήκη

3. Αίθουσα 4: Ο καθημερινός βίος των Ηπειρωτών.

4. Αίθουσα 4: Η οπλική εξάρτυση των Ηπειρωτών.

αυτή αποτυπώνονται εύγλωττα στον υλικό πολιτισμό –την οικοσκευή, τα αγροτικά εργαλεία, τη βιοτεχνική παραγωγή– καθώς και στα εισαγόμενα προϊόντα, που οι κάτοικοι προμηθεύονταν από τις αγορές του νότου κυρίως ανταλλάσσοντας υφαντά, γαλακτοκομικά σκευάσματα και πρώτες ύλες.

Σε μία αντίρροπη, κατά κάποιον τρόπο, εκθεσιακή σύνθεση «εικονοποιείται» η ζωή σε ένα αστικό σπίτι του νότου: με τα σκεύη πολυτελείας για τα συμπόσια απλωμένα στο τραπέζι δίπλα στο λυχνοστάτη και τα είδη του προσωπικού στολισμού των ενοίκων του τοποθετημένα σε μια αφαιρετικά αποδοσμένη ανθρώπινη μορφή. Σε μία μικρή ενδοδαπέδια προθήκη έχουν τοποθετηθεί μικρογραφικά αγγεία που άφηναν –ως *εγκαίνιο*– στη θεμελίωση οι ιδιοκτήτες των αστικών σπιτιών της Αμβρακίας (σημερινή Άρτα). Τα εκθέματα προβάλλονται μπροστά από μία τρισδιάστατη ψηφιακή αναπαράσταση του πολεοδομικού ιστού μιας οργανωμένης πόλης, της Κασσώπης, που κτίσθηκε κατά τα πρότυπα των αποικιών που ίδρυσαν ισχυρά νοτιοελλαδικά κέντρα στα παράλια του Ιονίου.

Μία άλλη «μικρή ιστορία» εστιάζει στην πλούσια οπλική *εξάρτυση* των αρχαίων Ηπειρωτών, οι οποίοι έτσι προστάτευαν είτε το ευάριθμο και φημισμένο στον ευρύτερο αρχαίο κόσμο ζωικό τους κεφάλαιο από τους δασόβιους θηρευτές, είτε τον τόπο και τις εστίες τους από τους γείτονες, συγγενείς ή αλλοεθνείς, διεκδικητές. Από τον «τάφο του γενάρχη», την αρχαιότερη ανδρική ταφή γύρω από την οποία οργανώθηκε το νεκροταφείο ενός ενδοορεινού οικισμού στη λεκάνη της Κόνιτσας, τα αγχέμαχα και τα εκηβόλα όπλα καθώς και μεταλλικά στοιχεία που επένδυαν τον δερμάτινο θώρακα έχουν τοποθετηθεί όπως θα τα έφερε ο σεβαστός γενάρχης όταν ζούσε. Η «αναπαράσταση» συνδυάζεται με μία αφαιρετική οπλοδόκη όπου στηρίζονται όρθια τα δόρατα (σήμερα από plexiglass, αφού το ξύλινο στέλεχος έχει αποσυντεθεί) με τις σιδερένιες αιχμές τους. Το «δάσος» αυτό από όπλα, ανάμεσα στα οποία παρεμβάλλονται και κράνη, ενέχει και την εκδοχή «ανάγνωσής» του ως μιας στρατιωτικής μοίρας. Ο φυσικός φωτισμός που εισέρχεται από τα υαλοστάσια και η θαμνώδης βλάστηση του αιθρίου, στο βάθος της προθήκης για τον οπλισμό, συνεισφέρουν στη σκηνική εντύπωση-σύνδεση του εξωτερικού χώρου με τον μουσειακό.

Αίθουσα 5: Η αρχαιολογία του θανάτου

Πολλές «μικρές ιστορίες», άλλες ανώνυμες και ορισμένες επώνυμες, συνυπάρχουν ανάμεσα στις αφαιρετικές «αναπαραστάσεις» των παραδόσεων και των εθίμων για τον ενταφιασμό των νεκρών που με τη σειρά τους παραπέμπουν τόσο στις μεταφυσικές ανησυχίες και δοξασίες των αρχαίων Ηπειρωτών όσο και στις κοινωνικο-οικονομικές δομές τους. Με τις μουσειογραφικές λύσεις που έχουν επιλεγεί ο επισκέπτης του μουσείου μπορεί πάλι να ανιχνεύσει τις αποκλίσεις ανάμεσα στην παράκτια ζώνη, που από τους αρχαϊκούς χρόνους υιοθετεί πιο πιστά τα νοτιοελλαδικά δόγματα και τις πρακτικές, και την ορεινή ενδοχώρα, όπου οι αρχέγονες παραδόσεις –ιδιαίτερα ίσως όταν αναμετρούνται με το επέκεινα– είναι επιφυλακτικές σε νεωτερισμούς. Οι «αναπαραστάσεις» χωροθετούνται έτσι ώστε να υπονοείται, χωρίς φυσικά να αναπαράγεται επακριβώς, η δομή οργάνωσης των αρχαίων νεκροταφείων. Μία μεγάλη φωτογραφική σύνθεση από την ανασκαφή ενός νεκροταφείου θυμίζει και πάλι διακριτικά πώς τα ευρήματα φτάνουν τελικά στο μουσείο, ενώ μία συγκλονιστική εικόνα, από τον Κώστα Μπαλάφα, τριών γυναικών που θρηνούν υποβάλλει τη βουβή συγκινησιακή φόρτιση που αποπνέει η θεματική της αίθουσας.

Το πιο χαρακτηριστικό ταφικό σύνολο από τα παράλια είναι η ελεύθερη ανασύνθεση ενός κτιστού, περίτεχνα διακοσμημένου με γλυπτά και άλλα αρχιτεκτονικά στοιχεία περιβό-

λου που περιέκλειε τους τάφους μιας πλούσιας οικογένειας, η οποία ζούσε στην ακτή του Αμβρακικού κόλπου· ένα μέλος της ήταν ο *Διόζοτος*, γιος του *Κλεοπτολέμου*, όπως διατήρησε στους αιώνες τη μνήμη του το λιτό επιτύμβιο σήμα.

Από τα εκθέματα τα σχετικά με τις συνήθειες των κατοίκων της ενδοχώρας ξεχωρίζουν:

• Ο «τάφος μιας αρχόντισσας από το Ζαγόρι», μιας νεαρής γυναίκας που ενταφιάστηκε με όλον το στολισμό της ενδυμασίας της και τα κοσμήματά της, των οποίων η τεχνοτροπία δείχνει πως πιθανόν καταγόταν από τη Μακεδονία. Την ταφή πλαισιώνουν μερικά ιδιόμορφα σκεύη που συνδέονται με τις τελετουργίες αποχαιρετισμού και κατευόδωσης των νεκρών.

• Η ελεύθερη συνεπτυγμένη ανασύνθεση ενός τύπου νεκροταφείου που έχει τη μορφή κυκλικά οριοθετημένου επιχωματωμένου τύμβου με πολλές ταφές από την κοιλάδα του Γορμού στο Πωγώνι.

• Ο ενταφιασμός μιας οικογένειας στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων (Καστρίτσα). Στον κιβωτιόσχημο τάφο βρέθηκαν τα οστά ενός άνδρα και πέντε τεφροδόχα αγγεία, που πιθανότατα περιείχαν τις στάχτες άλλων μελών της ίδιας οικογένειας. Σιδερένια όπλα, χάλκινα αντικείμενα και πήλινα αγγεία συνόδευαν τους νεκρούς στη γη των Υπερβορείων.

Ο προπατορικός φόβος του θανάτου οδήγησε, μεταξύ άλλων, στην ίδρυση *νεκυομαντείων* (μαντείων των νεκρών) σε διάφορες περιοχές του ελληνικού κόσμου. Εκεί οι ζωντανοί μπορούσαν να «συναντήσουν» και να συμβουλευτούν τις ψυχές των νεκρών. Η σύνδεση της Ηπείρου με το, κατά τη φιλολογική παράδοση, πιο φημισμένο τέτοιο ιερό, του Αχέροντα, θα πρέπει ίσως να αποδοθεί και στην τραχύτητα του τοπίου και το δέος του απόμακρου ή μυθικού που αυτό ενέπνεε στους Νοτιοελλαδίτες. Οι ισχυρές παραδόσεις συχνά επιβιώνουν σε τοπωνύμια, όπως αυτά που απαντούν και σήμερα στην κοιλάδα του ποταμού Αχέροντα, και οι οποίες έτσι ριζώνουν βαθιά στο ατομικό και συλλογικό «φαντασιακό». Έτσι, ίσως, μπορεί να βρει εξήγηση και η ταυτοποίηση ως νεκρομαντείου ενός κτιριακού συγκροτήματος, μνημειακού χαρακτήρα, που ανασκάφηκε στην ομώνυμη με τον ποταμό προσχωσιγενή πεδιάδα. Ωστόσο, μέσα από τις «Τελευταίες μέρες του Νεκρομαντείου», η νέα έκθεση αποτολμά να αφήσει τους επισκέπτες να προβληματιστούν, όπως άλλωστε και η αρχαιολογική επιστήμη, πάνω σε μία διαφορετική ερμηνεία για το εύρημα. Θέτει, λοιπόν, στο μουσειολογικό επίκεντρο τα μεταλλικά εξαρτήματα που κάποτε ανήκαν σε επτά καταπέλτες: αυτοί ήταν οπλισμένοι από τους αμυνόμενους ενοίκους τής, οχυρωματικού χαρακτήρα, αγροικίας για να αντιμετωπίσουν προφανώς τους ρωμαίους κατακτητές που τελικά την πυρπόλησαν. Τα ίδια αυτά αντικείμενα στο παρελθόν είχαν περιγραφεί ως στοιχεία των ανυψωτικών μηχανημάτων που οι ιερείς χρησιμοποιούσαν για να εμφανίσουν στους προσκυνητές τα ομοιώματα-είδωλα των νεκρών.

5. Αίθουσα 5: Η αρχαιολογία του θανάτου.

Διάδρομος: Παλαιοί μύθοι και νέες λατρείες
Μέσω του συνδυασμού από σπαράγματα γλυπτών μορφών, αναθηματικών επιγραφών καθώς και των εικονιστικών παραστάσεων σε νομίσματα στην εκθεσιακή αυτή ενότητα (που χωροταξικά βρίσκεται απέναντι και ανάμεσα στις αίθουσες 4 και 5) διαγράφεται μία πλευρά του δημόσιου βίου των Ηπειρωτών: εκείνη της λατρείας. Από πανάρχαιες παραδόσεις θα πρέπει να έλκει τα χθόνια στοιχεία της η δρυολατρία και η μαντική που συνδέονται με τη Μητέρα Γη· με αυτή συνδυάστηκε αργότερα η νέα θρησκεία του Διός και η προελληνική θεά της βλάστησης μετονομάστηκε σε Διώνη ανταποδίδοντας στο σύζυγό της το χάρισμα της μαντείας. Ο αποικισμός των παραλίων φέρνει και τις άλλες ολύμπιες θεότητες οι οποίες γίνονται προστάτιδες στις νέες πόλεις, όπως ο Απόλλωνας στην Αμβρακία και η Αφροδίτη στην Κασσώπη. Οι ηπειρώτες ηγεμόνες, όπως ο Πύρρος, στο πλαίσιο των πολιτικών τους επιδιώξεων είτε ενισχύουν παλαιότερες λατρείες, όπως του Ηρακλή, είτε εισάγουν νέες, ενώ η θρησκευτική προπαγάνδα των ρωμαίων αυτοκρατόρων διεισδύει όχι μόνον στις νέες πόλεις, όπως η Νικόπολη, αλλά και στην ενδοχώρα.

Αίθουσα 6: Η Ήπειρος στη ρωμαϊκή εποχή
Η κατάληξη της περιοδολόγησης του ιστορικού-μουσειακού χρόνου που συμπίπτει με τη ρωμαιοκρατία, από την κατάκτηση δηλαδή της Ηπείρου το 168/167 π.Χ. έως την επικράτηση του χριστιανισμού τον 3ο αι. μ.Χ., συμπυκνώνεται σε δύο κυρίως μουσειογραφικά στοιχεία: Το πρώτο αφορά μία μαρμάρινη σαρκοφάγο, από το Λαδοχώρι της Θεσπρωτίας, εισηγμένο προϊόν εξαιρετικής τέχνης νεοαττικού εργαστηρίου της εποχής του αυτοκράτορα Αδριανού, εποχή που η πολύπαθη Ήπειρος απολαμβάνει πια τα θετικά της «ρωμαϊκής ειρήνης». Στην εμπρόσθια ανάγλυφη ζωφόρο η απόδοση των λύτρων του Έκτορος από το θεματολόγιο του τρωικού κύκλου σηματοδοτεί την αναβίωση των γενεαλογικών μολοσσικών μύθων ως ένδειξη αρχαιότητας, κύρους και επιβολής της άρχουσας τάξης το 2ο αι. μ.Χ. Το δεύτερο στοιχείο αφορά την αναπαραγωγή τμήματος ενός χαμένου χάρτη του 4ου αι. μ.Χ. γνωστού ως Ποϊτινγκεριανού Κώδικα (*Tabula Peutingeriana*), ο οποίος αποτελείται από έντεκα κομμάτια λεπτού δέρματος (περγαμηνής) που ενωμένα απαρτίζουν ένα μακρόστενο φύλλο (*εἰλητό*). Απεικονίζει το οδικό δίκτυο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (*cursus publicus*) που εκτεινόταν από τις βρετανικές νήσους έως την Ταπροβάνη (Σρι Λάνκα). Η εικόνα της Ηπείρου των ρωμαϊκών χρόνων αποτελεί άμεση μαρτυρία για τον σημαντικό ρόλο της στον κόσμο της ύστερης αρχαιότητας. Ανάμεσα σε άλλες πόλεις και σταθμούς, όπως το Βουθρωτό και ο Γλυκύς Λιμήν, σημειώνεται και η πόλη της Νίκης του Οκταβιανού, μετέπειτα Αυγούστου, η Νικόπολη (*Acta Nikopoli*).

Αίθουσα 7: Το ιερό της Δωδώνης
Όταν για το εμβληματικό μνημείο της Ηπείρου και αρχαιότερο, όπως οι ίδιοι οι αρχαίοι πίστευαν, μαντείο του ελληνικού κόσμου

6. Κεντρικός διάδρομος: Παλαιοί μύθοι και νέες λατρείες.

συναντιέται η αρχαία φήμη με ένα εύρημα, τότε στα χέρια του ο μουσειολόγος έχει ένα ξεχωριστό και σπάνιο εργαλείο για να ζωντανέψει το παρελθόν. Έτσι, λοιπόν, κάτω από το αναρτημένο απόσπασμα του Ηροδότου που διαφύλαξε τον ιδρυτικό μύθο για το ιερό –το οποίο δεν είχε παραλείψει να επισκεφθεί ο πατέρας της ιστορίας– έχει τοποθετηθεί ένα χάλκινο νόμισμα. Με εκδότρια αρχή την *Άπειρο*, τη Συμμαχία των Ηπειρωτών, το σπάνιο αυτό τεκμήριο, ύστερα από διαδρομή μερικών αιώνων σε χέρια ευρωπαίων συλλεκτών, δωρήθηκε στο μουσείο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας της επανέκθεσης. Στη μία όψη του μόλις διακρίνεται η φηγός (δρυς), το ιερό δέντρο του Διός, που την περιβάλλουν *πέλειες*: κατά το μύθο, η μία από δύο μαύρες περιστέρες πέταξε από τις Θήβες της Αιγύπτου στη Δωδώνη και όρισε, με ανθρώπινη λαλιά, να ιδρυθεί εκεί το θεϊκό μαντείο. Αναμφίβολα, το μεταφυσικό υπόβαθρο και οι ρίζες της ιερότητας του τόπου, ακόμη ίσως και των αρχέγονων ήχων και «σημείων» της μαντείας, χάνονται στα βάθη των χιλιετιών και τις πεποιθήσεις των νομαδικών πληθυσμών, χωρίς ωστόσο τα έως σήμερα προϊστορικά ευρήματα να μπορούν να υποστηρίξουν σαφή άσκηση λατρείας.

Για να σημασιοδοτηθεί, από την αρχή της πλοήγησης στη θεματική αυτή αίθουσα, ο διττός χαρακτήρας της Δωδώνης, ως θρησκευτικού και πολιτικού κέντρου, επιλέχθηκε η πρόταξη και η προβολή δύο ευρημάτων. Με τον προστάτη θεό συνδέεται άρρηκτα ο χάλκινος αετός που πιθανότατα αποτελούσε την επίστεψη σκήπτρου αγάλματος του Διός. Τον αετό σε διάφορες εικονογραφικές συνεκδοχές είχαν επιλέξει και ως σύμβολό τους οι Ηπειρώτες και οι ταγοί τους, μεταξύ των οποίων και ο μεγάλος χορηγός και αναμορφωτής του ιερού, ο βασιλέας Πύρρος. Όπως και οι προσκυνητές που έκαναν το δύσκολο και μακρύ ταξίδι από τα πέρατα του ελληνικού κόσμου για να κερδίσουν την εύνοια ή να ευχαριστήσουν το θεό με τα αφιερώματά τους, έτσι έπραξε και ο φιλόδοξος ηγεμόνας: ανέθεσε λάφυρα της νίκης που κατάφερε στα στενά του Αώου επί του βασιλέα των Μακεδόνων Αντίγονου Γονατά το 274 π.Χ., όπως το σωζόμενο απόσπασμα μιας χάλκινης ασπίδας με την επιγραφή ΒΑ[ΣΙ]ΛΕΥΣ.

Με δύο τρόπους έρχονται στο μουσειακό προσκήνιο οι πολυάριθμοι πιστοί του πανελλήνιου ιερού: πρώτα, μέσα από τα αφιερώματα που προσκόμιζαν –προσωπικά αντικείμενα ή παραγγελίες σε χαλκουργικά εργαστήρια κυρίως– και στα οποία συγκαταλέγονται πολλά έξοχα δείγματα της αρχαίας τέχνης· κι ύστερα, μέσα από την πρακτική της εγχάραξης σε διπλωμένα μικρά μολύβδινα ελάσματα των ποικίλων ερωτημάτων που απηύθυναν στη θεότητα. Συγκινητικές όσο και ανεκτίμητες για τον ιστορικό, γλωσσολογικό και εθνογραφικό πλούτο που διασώζουν, οι μικρές αυτές «ιστορίες» είναι επώνυμες καμιά φορά: ρωτάει ο Ονάσιμος εάν είναι καλό να αναλάβει τη φροντίδα κάποιας γυναίκας και ο θεός αποκρίνεται με το όνομα αυτής. Ο Εξάκων, υποψήφιος άποικος ίσως από την Πάρο, παίρνει θετική απάντηση στο ερώτημα να μείνει στη νήσο Φάρο της Αδριατικής, ενώ ο ανώνυμος και απελπισμένος κτηνοτρόφος ζητά από το θεό να του υποδείξει τρόπους εξόντωσης των πεινασμένων λύκων. Με ερωτήματα για το δημόσιο καλό προσφεύγουν ενίοτε και διάφορες πόλεις: η πόλη των Χαόνων (Φοινίκη) ζητά τη γνώμη του ιερού ζεύγους προκειμένου να μετατοπίσει το ναό της Αθηνάς Πολιάδος, ενώ οι Κερκυραίοι και οι κάτοικοι του Ωρικού θέλουν να μάθουν σε ποιους θεούς ή ήρωες να προσφέρουν θυσίες για να διοικούν την πόλη τους κατά τον καλύτερο τρόπο και για να είναι πλούσια και καλή η συγκομιδή.

Για να υπογραμμιστεί ο ρόλος της Δωδώνης και ως διοι-

7. Αίθουσα 5: Ελεύθερη ανασύνθεση ταφικού περιβόλου από τα παράλια της Ηπείρου.

8. Αίθουσα 7: Το ιερό της Δωδώνης. Αναπαράσταση χάλκινων ανδριάντων στρατηγών.

9. Το μέλλον...: ξενάγηση μαθητών.

κητικού κέντρου των αρχαίων Ηπειρωτών ο μουσειογραφικός σχεδιασμός επικεντρώνεται σε δύο σχεδόν φυσικής κλίμακας αναπαραστάσεις χάλκινων ανδριάντων, που αρχικά ήταν στημένοι πάνω σε λίθινα ενεπίγραφα βάθρα τοποθετημένα αμφιθεατρικά προς το θεατή που εισερχόταν στο ιερό από την κύρια ΝΑ πύλη ώστε να προβάλλονται και να εντυπωσιάζουν. Από τα τιμητικά αυτά αγάλματα, που απεικόνιζαν στρατηγούς, πολιτειακούς δηλαδή άρχοντες των ηπειρωτικών συνομοσπονδιών, σώζονται μόνο σπαράγματα. Ακόμη, δίπλα σε μία τρισδιάστατη ψηφιακή απόδοση των αρχιτεκτονικών λειψάνων (π.χ. θέατρο, στάδιο, ναοί, βουλευτήριο) που έχουν μέχρι σήμερα ερευνηθεί στο χώρο της Δωδώνης, έχουν τοποθετηθεί δύο λίθινες επιγραφές, γνωστές ως στήλη των «δαμιουργών» και στήλη των «συναρχόντων» αντίστοιχα. Η πρώτη περιλαμβάνει δύο τιμητικά ψηφίσματα του Κοινού των Μολοσσών επί της βασιλείας του Νεοπτόλεμου, γιου του Αλκέτα. Σύμφωνα με το εγχάρακτο κείμενο χορηγούνται πολιτικά δικαιώματα σε δύο γυναίκες, τη Φιλίστα και τη Φιντώ, και τους απογόνους τους από την άγνωστη πόλη Άρρωνον. Η δεύτερη περιέχει τιμητικό ψήφισμα όπου αναγράφονται ο προστάτης των Μολοσσών και 15 συνάρχοντες που εκπροσωπούν 13 ηπειρωτικά φύλα.

Η περιδιάβαση στον «μουσειακό χώρο» του σεπτού ιερού συνεπικουρείται από μια βιντεοταινία-περιήγηση στη Δωδώνη: ως εναρκτήριο έναυσμα έχει την επιλογή της ορεινής τοποθεσίας ως επίγειας κατοικίας του πατριάρχη των Ολύμπιων θεών Δία, στη συνέχεια αναπαράγει τα στάδια εξέλιξης του υπαίθριου ιερού σε μικρό ναό και καταλήγει με τη χρήση του θεάτρου στη σύγχρονη εποχή για παραστάσεις αρχαίου δράματος.

Διάδρομος: Δωρεές συλλεκτών

Όπως ισχύει και για τα περισσότερα μουσεία, στα ευρήματα που φιλοξενεί το Αρχαιολογικό Μουσείο των Ιωαννίνων περιλαμβάνονται και δείγματα από δύο δωρεές ιδιωτών συλλεκτών αρχαιοτήτων. Η συνήθως άγνωστη προέλευση του περιβάλλοντος εύρεσης αυτών των αντικειμένων, η οποία και τα «μετατρέπει», από μουσειολογική σκοπιά, σε έργα τέχνης, με τη στενή έννοια του όρου, οδήγησε τη μουσειογραφική παρουσίασή τους σε δύο «παραδοσιακού» τύπου προθήκες. Καθώς οι αρχαιότητες αυτές προέρχονται από περιοχές εκτός Ηπείρου δίνεται ταυτοχρόνως η δυνατότητα στους επισκέπτες αντιπαραβολής ενός διαφορετικού υλικού πολιτισμού από εκείνον της Ηπείρου, όπως τους δόθηκε η ευκαιρία να τον γνωρίσουν μέχρι πριν από λίγο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Ι.Π. Βοκοτοπούλου, *Οδηγός Μουσείου Ιωαννίνων*, ΥΠΠΟ, Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Αναστήλωσης, Αθήνα 1973.

[2] Ως προπαρασκευή διοργανώθηκαν δύο περιοδικές εκθέσεις «Οι Θησαυροί της Αμβρακίας» και η «Νεολιθική Ήπειρος».

[3] Αυτές αφορούν σε τρεις τομείς: α) στην προσαρμογή εσωτερικών χώρων για την αναβάθμιση των παρεχόμενων στο κοινό υπηρεσιών (π.χ. αίθουσα πολλαπλών χρήσεων για περιοδικού χαρακτήρα εκδηλώσεις, αναψυκτήριο, πρόσβαση σε ΑμΕΑ), β) στην αναδιοργάνωση των χώρων λειτουργίας (π.χ. εργαστήρια, αποθήκες, βιβλιοθήκη) της ΙΒ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, και γ) στον εκσυγχρονισμό των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων σε συνδυασμό με επισκευές στην κτιριακή δομή.

[4] Ενδεικτικά: οι χώροι διοίκησης, η βιβλιοθήκη, τα εργαστήρια –συντήρησης και φωτογράφησης–, οι αποθήκες των αρχαιοτήτων, καθώς και οι χώροι εξυπηρέτησης των επισκεπτών, απέκτησαν εξοπλισμό που ανταποκρίνεται στον αναβαθμισμένο ρόλο που καλείται πλέον να αναλάβει το Α.Μ.Ι. ως δυναμικός φορέας παραγωγής πολιτισμού ακόμη και πέρα από την από ιδρύσεως περιφερειακή εμβέλειά του.

[5] Για τους κύριους άξονες του σκεπτικού της επανέκθεσης του Α.Μ.Ι., βλ. Κ. Ζάχος / Α. Ντούζουγλη / Α. Αγγέλη / Ε. Αδάμ / Π. Γιούνη / Ι. Κατσαδήμα / Θ. Κοντογιάννη / Ε. Κοτζαμποπούλου / Γ. Πλιάκου / Υ. Φάκλαρη, «Επανέκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων: "Η Μουσειολογική Μελέτη"», *Ηπειρωτικά Χρονικά* 41 (2007), σ. 35-168. Οι βασικές αρχές της μουσειογραφικής πρότασης οφείλονται στην αρχιτέκτονα του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου (Αθήνα) Λένα Στεφάνου Κατσανίκα και αποτυπώνονται στη Μουσειογραφική Μελέτη (2005) της ΙΒ΄ Ε.Π.Κ.Α. που εγκρίθηκε από τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Πολιτισμού.

[6] Αν και ο ευρύχωρος κεντρικός διάδρομος θα μπορούσε δυνητικά να φιλοξενήσει και άλλες εκθεσιακές ενότητες, επιλέχθηκε να μη διασπασθεί ή αλλοιωθεί ο ενοποιητικός χαρακτήρας αυτής της δομής του αρχιτεκτονήματος.

Πληροφορίες

Διεύθυνση: Πλατεία 25ης Μαρτίου 6, 452 21, Ιωάννινα
Τηλ.: 26510 01050 / Fax: 26510 01052
Δικτυακός τόπος: www.amio.gr

Ωράριο λειτουργίας μουσείου

Δευτέρα: 13:30-20:00
Τρίτη-Κυριακή: 08:00-20:00